

Den Haag

ADVIEZEN – Adviescommissie omgevingskwaliteit en cultureel erfgoed Den Haag 1

Gemeente Den Haag, 12 juni 2024

Locatie:

Spui C01.09

Aanwezig:

Marc Reniers	Voorzitter
Alexander Pols	Lid
Annuska Pronkhorst	Lid
Franz Ziegler	Lid
Joris Molenaar	Lid

Secretaris:

Sander van der Ven

A. HAMERSTUKKEN

De commissie is akkoord gegaan met de adviezen uit de ter plekke voorgelegde hamerstukkenlijst(en):

Hamerstukkenlijst voor vaststelling op 12 juni 2024

B. BESPREEKSTUKKEN

De commissie heeft over onderstaande plannen geadviseerd. De adviezen zijn ter plekke vastgesteld.

1 Anna van Hannoverstraat 4

20240612 B/2024-00871

Bouwen: het bouwen van 1.171 woningen, kantoorruimte, parkeren en voorzieningen en het maken van een in- of uitrit ter plaatse van het te slopen kantoor Anna van Hannoverstraat 4.

Akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota en het Beeldkwaliteitsdocument SoZa.

De commissie ziet een ontwerp dat voldoet aan het beeldkwaliteitsdocument. Dit document beschrijft de hoofdopzet, de geleding in (optisch) verschillende gebouwen en de architectonische uitwerking van die gebouwen. Daarnaast bevat het richtlijnen voor de inrichting van het maaiveld rond de gebouwen en de inrichting van de platte dakvlakken. Het document is sterk gericht op de toekomst van de kavel. In het document en in de gehele planontwikkeling had meer rekenschap van de geschiedenis van de plek gegeven moeten worden. Een bijzonder voorbeeld van Post 65-architectuur verdwijnt geheel. Ook mist de commissie focus op de samenhang met de overige bebouwing in de strook tussen de Schenk en het spoor en aandacht voor woonkwaliteit, zowel de kwaliteit van de individuele woningen als de beschikbaarheid en kwaliteit van gedeelde functies. Over deze aspecten wordt het advies van de commissie niet gevraagd. De beoordeling van de commissie beperkt zich tot de huid van het complex: de samenhang van de verticale gevels en de horizontale collectieve en publieke buitenruimte.

De hoofdopzet van de verschillende gebouwdelen, hun eigenheid en de samenhang van het gehele complex overtuigen. Dit geldt ook voor de architectonische uitwerking van elk van de gebouwen. De indeling en geleding van de gevels past bij de schaal en de structuur van het complex. Het materialen- en kleurenpalet is rijk en eenduidig. Vanwege dit specifieke palet per gebouw zijn de oplossingen voor en de kwaliteit van de aansluitingen beeldbepalend. Hierbij gaat het om de aansluitingen binnen een gevel(fragment), maar ook van de verschillende bouwdelen onderling. Hiervoor zijn mock-ups essentieel. Om materialen, kleuren en texturen op elkaar af te stemmen en om aansluitingen te optimaliseren. Als voorbeelden noemt de commissie de verschillende materialen in één rode kleur, het effect van triple glazing met daarvoor een glazen balustrade en de ontmoeting van de gevels met het maaiveld. De commissie blijft graag betrokken bij deze mock-ups.

De commissie constateert en begrijpt dat de inrichting van de buitenruimte buiten de kavel(grenzen) nu niet voorligt. Zij benadrukt de noodzaak van een integrale aanpak van de buitenruimte. De schaal van de bebouwing, de opzet van gebouwen direct aan de openbare ruimte, de relatie met het station en de verwevenheid met de ruimere buitenruimte vragen die integrale aanpak. Zichtbare (eigendoms)grenzen moeten voorkomen worden.

De commissie adviseert positief over de inrichting van de buitenruimte die wel binnen de kavel ligt. Als verblijfs-, verkeers- en groene ruimte is deze inrichting een goede aanzet voor de integrale aanpak. Ook het waterelement draagt hieraan bij – hierin wordt het bestaande monument voor het bombardement op de wijk Bezuidenhout mooi ingepast – door verblijfsgebied en wateropslag te combineren. De commissie plaatst vraagtekens bij de twee ‘flanken’ van de waterpartij. Hier komen op een smalle doorsnede te veel functies en elementen samen.

2 Bezuidenhoutseweg 50

20240612 B/202320978

Bouwen/Cultuurhistorie: het bouwen van nieuwbouw ter plaatse van het te slopen kantoor Bezuidenhoutseweg 50 met een ondergrondse kelder voor parkeren en technische voorzieningen, een commerciële ruimte, een horeca ruimte en de entree voor de bovengelige verdiepingen op de begane grond en een kantoor en hotel op de bovengelige verdiepingen.

Akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota, het Beeldkwaliteitsdocument Bezuidenhoutseweg 50-58 en beoordeeld in het kader van de dubbelbestemming ‘Waarde-Cultuurhistorie’.

De commissie is gevraagd het ontwerp naast de Welstandsnota ook te toetsen aan het nog niet door de raad vastgestelde beeldkwaliteitsdocument dat voor deze locatie is opgesteld. Wijzigingen in het beeldkwaliteitsdocument kunnen aanpassingen in het ontwerp vragen en een nieuw advies van de commissie.

De commissie spreekt haar waardering uit voor het integrale ontwerp, waarin de architectuur en het (gebouwde) landschap zorgen voor een goede inpassing in de omgeving. Die omgeving is complex. De locatie bevindt zich in het beschermd stadsgezicht Haagsche Bos, op de overgang tussen het bos en de wijk Bezuidenhout, in een strook bebouwing die divers is. Het ontwerp reageert op elk van deze contexten.

De nieuwe verbinding tussen de Bezuidenhoutseweg en het bos is een waardevolle toevoeging. De verbinding vergroot de toegankelijkheid van het bos, maar is smal, zodat de bebouwing aan de Bezuidenhoutseweg als begrenzing van het bos blijft werken. Aan die begrenzing draagt ook de oplossing voor de waterrand bij. Geen formele kade, maar een combinatie van steen en begroeiing, waarmee de informele overgang van de achterkant van de bebouwing naar de rand van het bos wordt begeleid. Deze oplossing kan goed de standaardoplossing worden. Het ontwerp van de brug wordt later separaat ter beoordeling aan de commissie voorgelegd.

De hoofdvorm van het gebouw volgt het beeldkwaliteitsdocument. Deze hoofdvorm bestaat uit een 'stedelijke laag' die reageert op de buurpanden aan de even zijde van de Bezuidenhoutseweg en daarboven, iets terug liggend van de gevel aan de Bezuidenhoutseweg, een hoger bouwdeel. Dit hogere bouwdeel maakt zich los van de stedelijke laag door een insnoering van deels begroeide buitenruimtes. De twee bovenste verdiepingen zijn aan de weg- en de boszijde afgeschuind en vormen zo de beëindiging van het gebouw.

De gevels bestaan uit horizontale banden die ogen als metselwerk tussen betonranden. Tussen deze banden bevinden zich glaspuien met een ritme van penanten. De penanten van de stedelijke laag verschillen subtiel van die van het hogere bouwdeel. De opzet met horizontale banden die de hoofdvorm volgen, benadrukken en in de publieke delen van het gebouw ook in het interieur doorlopen, is sterk. De banden geleiden het gebouw en maken het een geheel. Gecombineerd met het reliëf van het 'metselwerk' in de banden ontstaat een verbinding met de diverse architectuur van de buurpanden. Het gebouw heeft een eigen gezicht en doet mee in de reeks van de Koekamp naar de Laan van Nieuw Oost-Indië.

De commissie begrijpt dat de detaillering van het metselwerk nog kan wijzigen. Zij adviseert positief over de nu getoonde materialen en details. Aanpassingen zullen aan de commissie worden voorgelegd. De commissie benadrukt de waarde en het belang van een mock-up. Hiermee kunnen materialen, afwerkingen en aansluitingen aangescherpt worden.

3 Jacob Catsstraat 325

20240612 B/202400002

Bouwen (beginselaanvraag): het bouwen van een gezondheidszorgcentrum ter plaatse van het te slopen verpleeghuis Jacob Catsstraat 325.

Niet akkoord

Het beginselplan is getoetst aan de Welstandsnota.

De commissie waardeert de analyse van het bestaande gebouw in de omgeving, van de functies in de plint, van de aanwezige waarden op zichzelf en in de context en van de opgaven die er liggen.

Ten opzichte van de eerdere bespreking is de plint – het gezicht naar en de verbinding met de omgeving – verbeterd. Het doortrekken en openen van functies naar de straat, het verbijzonderen van het gevelontwerp en het aankleden van de voorruimte zorgt voor een betere inpassing.

De commissie ziet nog onderdelen van de plint en de buitenruimte die aangezet en aangescherpt moeten worden.

- De hoek Parallelweg/Van Osstraat is hoog en landt hard. Zowel de begeleiding van deze niet haakse hoek, als een goede overgang naar de historische bebouwing aan de overzijde van de Van Osstraat vraagt het aftrappen van de vijf lagen en het vullen van hoek met een een- of tweelaagse uitbouw;

- Franse balkons op de begane grond van de gevel aan de Parallelweg passen niet. Zowel voor de geleiding van de gevel als in de context (direct aan de stoep, aan de weg, aan het tramspoor en de spoordijk) zijn deze 'buitenruimtes' geen logisch element;
- De wijkzorg op de hoek Parallelweg/Jacob Catsstraat is een effectieve toevoeging. Maar de verbijzondering van de gevel – de afwijkende gevelbekleding – is nog te beperkt en daardoor onlogisch;
- De afscheiding van de tuin aan de Van Osstraat moeten worden meeontworpen, evenals de tuin en een ondergeschikt parkeeroplossing daarin.

4 Rijswijkseweg 60 tot en met 86A

20240612 B/2023-00715

Bouwen: het gewijzigd uitvoeren van de verleende vergunning met kenmerk 202018154/8358573 d.d. 20-07-2022 voor het bouwen van 2 woontorens en commerciële functies (The Grace) ter plaatse van het te slopen kantoorgebouw Rijswijkseweg 60 tot en met 86A en het plaatsen van een grondkering of damwand.

Akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota en het Beeldkwaliteitsdocument The Grace.

De commissie heeft het complex als geheel beoordeeld, de agendapunten 4 en 5 (2023-00724) gezamenlijk.

Op 1 mei 2024 heeft de commissie in beginsel ingestemd met aangepaste ontwerp voor de twee torens op een stedelijke laag. Naast het ontbreken van de architectonische uitwerking benoemde de commissie toen een drietal punten om opnieuw te bekijken: de hoogte van de kroon van de lage toren, de afgeronde hoeken van de beide torens en de invulling van de gevelopeningen van de stedelijke laag.

Afhankelijk van de geluidsbelasting worden voor de gevelopeningen verschillende invullingen toegepast. In het op 1 mei 2024 getoonde gevelontwerp leek de mate van geluidsbelasting dé bepalende factor voor de verdeling van de verschillende varianten over de gevel. De commissie zag verschillende oplossingen boven en naast elkaar, wat tot architectonisch onlogische gevels leidde, in het bijzonder op de hoek Rijswijkseweg/Bontekoestraat. In het aangepaste ontwerp zijn de gevelopeningen boven elkaar steeds op dezelfde manier gevuld, dat wil zeggen met eenzelfde type en maat ventilatievoorziening.

De vlakke gevelpanelen in de afgeronde hoeken zijn aangepast naar gebogen panelen, waardoor de afronding op iedere hoek doorloopt.

De kroon van de lage toren is dubbel zo hoog geworden, wat de verhoudingen van de individuele toren, van de twee torens samen en van het gebouw als geheel sterk verbetert.

Het gebouwoontwerp is uitgewerkt: een helder, consistent toegepast materialen- en kleurenpalet dat door de relatief bescheiden omvang en de eenduidigheid van de details

een sterke gebouw maakt. De commissie ziet een integraal ontwerp, inclusief daktuinen en inclusief de colonnade met de aansluiting op de omringende openbare ruimte. De hoogwaardige eenduidige detaillering vraagt mock-ups, van gevelfragmenten van de stedelijke laag en de torens. Met deze mock-ups kunnen de materialen, de afwerkingen, de kleuren en de aansluitingen getest worden. De commissie blijft graag betrokken bij deze mock-ups.

5 Rijswijkseweg 60 tot en met 86A

20240612 B/2023-00724

Bouwen: het gewijzigd uitvoeren van de verleende vergunning met kenmerk 202018154/8358573 d.d. 20-07-2022 voor het bouwen van 2 woontorens en commerciële functies (The Grace) ter plaatse van het te slopen kantoorgebouw Rijswijkseweg 60 tot en met 86A en het plaatsen van een grondkering of damwand.

Akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota en het Beeldkwaliteitsdocument The Grace.

De commissie heeft het complex als geheel beoordeeld, de agendapunten 4 (2023-00715) en 5 gezamenlijk.

Op 1 mei 2024 heeft de commissie in beginsel ingestemd met aangepaste ontwerp voor de twee torens op een stedelijke laag. Naast het ontbreken van de architectonische uitwerking benoemde de commissie toen een drietal punten om opnieuw te bekijken: de hoogte van de kroon van de lage toren, de afgeronde hoeken van de beide torens en de invulling van de gevelopeningen van de stedelijke laag.

Afhankelijk van de geluidsbelasting worden voor de gevelopeningen verschillende invullingen toegepast. In het op 1 mei 2024 getoonde gevelontwerp leek de mate van geluidsbelasting dé bepalende factor voor de verdeling van de verschillende varianten over de gevel. De commissie zag verschillende oplossingen boven en naast elkaar, wat tot architectonisch onlogische gevels leidde, in het bijzonder op de hoek Rijswijkseweg/Bontekoestraat. In het aangepaste ontwerp zijn de gevelopeningen boven elkaar steeds op dezelfde manier gevuld, dat wil zeggen met eenzelfde type en maat ventilatievoorziening.

De vlakke gevelpanelen in de afgeronde hoeken zijn aangepast naar gebogen panelen, waardoor de afronding op iedere hoek doorloopt.

De kroon van de lage toren is dubbel zo hoog geworden, wat de verhoudingen van de individuele toren, van de twee torens samen en van het gebouw als geheel sterk verbetert.

Het gebouwoontwerp is uitgewerkt: een helder, consistent toegepast materialen- en kleurenpalet dat door de relatief bescheiden omvang en de eenduidigheid van de details een sterke gebouw maakt. De commissie ziet een integraal ontwerp, inclusief daktuinen en inclusief de colonnade met de aansluiting op de omringende openbare ruimte. De hoogwaardige eenduidige detaillering vraagt mock-ups, van gevelfragmenten van de

stedelijke laag en de torens. Met deze mock-ups kunnen de materialen, de afwerkingen, de kleuren en de aansluitingen getest worden. De commissie blijft graag betrokken bij deze mock-ups.

6 Stuwstraat 2 tot en met 72

20240612 B/2024-00808

Bouwen: het bouwen van 65 appartementen ter plaatse van de te slopen woningen en horecagelegenheden Stuwstraat 2 tot en met 72 (project Molenweide).

Niet akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

Op 22 februari 2023 heeft de commissie een beginselplan (dossiernummer 202218665) voor deze locatie beoordeeld. Waar het beginselontwerp weinig gebruik maakte van de context – van de historische en van de getransformeerde situatie – is het nu getoonde bouwplan zorgvuldig ingebed in de omgeving.

Het appartementenblok richt zich op het park en op de Wiekstraat, de twee zijden met kwaliteit en betekenis. De woningen in de plint bevinden zich geheel aan deze zijden en hebben een individuele entree aan de straat. Centraal in het blok bevindt zich de dubbelhoge entree van de appartementen die aan de achterzijde via galerijen ontsloten worden. Het blok heeft een doorgaande hoogte van vier lagen en een toegevoegde, terug liggende vijfde laag links van de centrale entree.

Het gevelontwerp is sterk geleed en ondersteunt de inpassing in de omgeving. In architectonische uitwerking ziet de commissie echter onderdelen en details die de samenhang van het gebouw verstoren:

- De vijfde laag heeft dezelfde architectuurtaal als het vierlaagse hoofdvolume, maar wijkt in de uitwerking te zeer af, bijvoorbeeld de samengestelde dakrand;
- Het onderdetail van de balkons is niet robuust en mist de helderheid van de rest van het gebouw;
- Het plafond van de centrale entree is een belangrijk onderdeel van de gevel, van buiten doorlopend naar binnen. De nu voorgestelde oplossing doet geen recht aan het gebouwonwerp en aan de functie van collectieve entree. De entree(zone) moet rondom als belangrijk onderdeel van de gevel ontworpen worden;
- De speedgate aan de linker zijde – de toegang tot het achterterrein – is niet meeontworpen;
- De inrichting van het achterterrein kan landschappelijker, inclusief vergroening van de nu wat harde galerijgevel.

7 Thorbeckelaan hoek Monseigneur Nolenslaan

20240612 B/2024-04804

Bouwen: het bouwen van 94 sociale huurwoningen op de hoek van de Thorbeckelaan en de Monseigneur Nolenslaan.

Akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

Het ontwerp voor het appartementengebouw reageert slim op de context, gebruikt de kwaliteiten daarvan en lost de minder ideale elementen passend op.

De context is divers. De locatie bevindt zich aan de monumentale Thorbeckelaan en grenst aan het voorzieningencluster rond de Monseigneur Nolenslaan. Aan de Thorbeckelaan wordt de bestaande gevelwand doorgezet. Aan de minder formele Donker Curtiusstraat wordt het parkeren opgelost in de plint, achter Braziliaans metselwerk en ingekleed door een substantiële groenstrook. De aanwezigheid van een trafo, die niet verplaatst kan worden, wordt opgelost door het appartementengebouw af te laten trappen richting de trafo én door de hoogwaardige architectuur van de trafo in te zetten. De trafo wordt zo geïncorporeerd in het ensemble.

De verwijzing naar de vooroorlogse architectuur van de Thorbeckelaan in de geleding van de gevels, de architectonische ingrediënten en de materialen is een logische. Hiermee wordt voorgebouwd op de laan, wordt het profiel completer. Die verwijzing is eenduidig uitgewerkt tot een gebouw met een mooie samenhang.

De commissie waardeert het uitgewerkte ontwerp voor de binnentuin. Zij pleit voor het doorzetten van het groen tegen de kopgevels die grenzen aan de trafo.

8 Treilerweg 37

20240612 B/2024-00885

Bouwen: het bouwen van 20 appartementen met op de begane grond een bedrijfsruimte, bergingen en parkeerplaatsen ter plaatse van de te slopen opslagruimte Treilerweg 37.

Niet akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

Veel van de bedrijfsbebouwing aan de Treilerweg is en wordt vervangen door woonbebouwing, in veel gevallen boven een plint met een bedrijfsfunctie. De voor deze kavel voorgestelde nieuwbouw – een commerciële plint met daarboven vier lagen appartementen – is daarom een vanzelfsprekende invulling. Ook de symmetrische hoofdvorm met het trappenhuis als centraal accent en de onderdoorgang naar het parkeren op het achterterrein past goed in de context. De commissie waardeert het doorzetten van het metselwerk in de beide zijgevels, waardoor het gebouw een zelfstandig gebouw wordt.

Wat niet past zijn de aan de voorgevel gehangen balkons. De kavel bevindt zich in de bocht van de Treilerweg via de Vissershavenstraat naar de haven. Deze bocht is een historisch overblijfsel en een waardevolle illustratie van de geschiedenis van de Scheveningsehaven. Om de bocht herkenbaar te houden, is een gevel zonder te veel reliëf nodig. Aangehangen balkons verstoren de doorgaande lijn. Daarnaast komen op deze manier uitragende buitenruimtes aan de Treilerweg niet voor. De context vraagt een integraal, vloeiend gevelontwerp.

De indeling van de plint is te gedrukt en ter plaatse van de onderdoorgang onduidelijk. Maximaal optrekken van de gevelopeningen tot aan de luifel – een passend element dat nog vrijer ontworpen kan worden – en een appartemententree die verbonden is met het monumentale gebaar van het trappenhuis kunnen dit oplossen.

Aan de achterzijde is vergroening van de buitenruimtes op het dak van de begane grond en van de parkeerplaats essentieel. Om esthetische en klimatologische redenen moet een geheel versteend achterterrein vol in de zon voorkomend worden.

9 Visafslagweg en Vissershavenweg

20240612 B/2023-00559

Bouwen: het bouwen van een bedrijfsruimten met horeca en detailhandel op de begane grond en recreatie-appartementen op de verdiepingen ten behoeve van de herontwikkeling van het Noordelijk Havenhoofd (plan Boulevard).

Akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota en het Beeldkwaliteitsplan Scheveningen Haven.

De commissie adviseert positief over het ontwerp van de appartementenblokjes boven een commerciële plint, aansluitend op en als verbinding tussen het hotel op de kop van het Noordelijk Havenhoofd en de duingarage. De appartementen richten zich op het strand en de zee, aan de achterzijde grenzen zij aan de bedrijfsbebouwing aan de Visafslagweg. Wel wordt de bekleding van de rechter zijgevel doorgetrokken over de laagbouw van het hotel tot aan de voorgevel van de bedrijfsbebouwing. Overhoeks ontstaat zo een vanzelfsprekend geheel.

De voorgestelde materialen en kleuren voldoen aan het beeldkwaliteitsplan dat voor dit deel van de Scheveningse haven is vastgesteld. Het palet is eenduidig en licht, zoals voorgeschreven.

Marc Reniers

Voorzitter Adviescommissie omgevingskwaliteit en cultureel erfgoed Den Haag